

הלכות בציעת הפת סימן קסו קסח

קדמם הבוצע: טז (פר) אין הבוצע רשאי לבצע עד שיכלה (פה) אמן מפי רב העונים: יז (פר) הבוצע (פו) פושט ידו תחלה לקערה לאכל. ואם בא לחלק כבוד למי שגדול ממנו, רשאי: יח (פה) הבוצע נותן (כג) וכן פרוסה לפני כל אחד, והאחד נוטל פרוסה בידו; ואין הבוצע נותן ביד האוכל אלא אם-כן (פט) היה (נג) אבל. (פרשה ציון בניה' (צ) רמז לפרוסת 'המוציא' שנותנין בידו בשעת אכלות) (ביי ואבורהם בשם רמב"ם פ"ו מהלכות ברכות ותשובות הרשב"א): טז ממי שאינו אוכל (צא) אינו יכול לברך (צב) ברפת (כד) 'המוציא' להוציא האוכלים, (צג) אבל (כה) 'לקטנים יכול לברך אף-על-פי שאינו אוכל עמהם, כדי לחנכם במצות: כ (צד) כאפלו בשבת שהוא חוב על האוכל פת, לא לברך לו חברו ברפת 'המוציא' אם אינו אוכל. לולא שרבי לברך לאחרים (צה) אף-על-פי שאינו טועם, אלא ברפת 'המוציא' דמצה בליל ראשון של פסח וברפת הזין דקדוש, בין של לילה (צו) בין של יום: הגה ויש לאכל הפרוסה שבצע עליה (צז) קדם שיאכל פת אחר, (טו) שתהא נאכלת לתאבון, והוא משום חבוב מצוה (אגור וכו' בשם שכולי-לקט):

קסח על איזה מין פת מברכין, ובו י"ז סעיפים:

א היה לפניו חתיכות של פת ופת שלם הכל ממין אחד, (א) מברך על בהשלם, אפלו הוא (ב) פת קבר (פרוש, להם שאינו נקי) וקטן והחתיכות פת נקיה וגדולה, אבל אם השלם משעורים והחתיכות מחטים,

א ברכות ט א
ב תוספות וטרא"ש
והטורקי

שערי תשובה

דלא גרע מטל ברוך, ע"ש: [כג] פרוסה. עבה"ט. וכתב כ"י בשם מ"ה שכתב בשם צור-המים: מי שברך המוציא ונפל אותה פרוסה שברך עליו מידו, יאמר בשכמלוי ויחזור ויברך פעם אחרת ויפרס מהלחם, כן כתבו התוספות והביאו ראה מהרש"ל, עכ"ל. ועין לקמן סימן ר"ו מהלכות הפוסקים בענין זה:

באר היטב

(כג) פרוסה. ואסור לזרק הפת כמ"ש סי' קעא: (נג) אבל. ובשבת פורס דרכו, דאין אכלות בשבת: (נד) המוציא. והיה בכל ברפת הנהנין: (כה) לקטנים. אפלו אינם בני-ביתו, ט"ז: (כו) שתהא. ו"יא לאכלה באחרונה, לכן יאכל קצת בתחלה וקצת בסוף, של"ה. אין להאכיל לכהנקה, אבודרקה ט"ז מ"א:

משנה ברורה

לו: טז (פר) אין הבוצע וכו'. הינו (עג) אם הוא מוציא ידיו חובתם בברכה: (פה) אמן מפי רב וכו'. שגם עניית אמן (עד) מקבל ברכה היא, אבל המעוט המאריכין יותר מדי אין צריך להמתין עליהם, שכל המאריך באמן יותר מדי (עה) אינו אלא טועה: יז (פר) הבוצע, שהוא (עו) הבעל-הביתו⁶¹, או מי שנתנו לו כבוד רשות לבצע תחלה: (פו) פושט ידו. דכיון שחלקו לו כבוד לברך תחלה ולבצע להוציא המסבין, (עו) ראוי לכבדו שיפושט ידו לקערה תחלה: יח (פה) הבוצע נותן. אבל (עט) לא יזרק חתיכת 'המוציא' על השלחן לפני האורחים אפלו אם לא נמאס המאכל על-ידי הזריקה, כמו שיכתבאר בסימן קעא; (עט) ועוד, כיון שהיא פרוסת 'המוציא' הוי בזיון מצוה: (פט) היה אבל. ובשבת (פ) פורס האבל בדרך, דלא יהיה פאלות דפרהסיא אם יתן לו בידו: (צ) רמז לפרוסת 'המוציא'. משמע דאין ראוי לעשות כן כשאינו אבל, (פא) דלא לתרע מזל⁶²: יט (צא) אינו יכול לברך. אפלו (פג) אין השומע יכול לברך בעצמו: (צב) ברפת 'המוציא'. והוא הדין (פג) בכל ברפת הנהנין, דרוקא ברפת המצוה, שכל ישראל ערכים זה בזה, וכאשר חברו לא יצא ידי המצוה הוי פאלו הוא לא יצא, משום הכי יכול להוציא אפלו הוא כבר יצא ידי המצוה, מה שאין כן בברכות הנהנין, שאף-על-פי שהן חובה על הנהנה לברך, דאסור להנות מהעולם הזה בלא ברכה, מכל מקום בידו שלא להנות ולא לברך, לפיכך אותו שאינו נהנה אין נקרא מחיב בברכה זו. ועין לקמן סימן קצו סעיף ד במשנה ברורה לענין ברפת-המוצין⁶³: (צג) אבל לקטנים וכו'. ואפלו (פד) קטנים דעלמא שאין חנוכם משל עליו מדינא, גס-כן מטר לברך עמהם כשרוצים להנות ואין יודעים לברך בעצמם⁶⁴, וכל-

א (א) מברך על השלם. משום (ב) הדור מצוה. ואם לא היה לפניו רק פרוסה ונטל אותה כדי לברך עליה, ובתוך כך הביאו לפניו שלמה, מניח הפרוסה בתוך השלמה ומברך; ואם כבר ברך על הפרוסה, יבצע אותה: (ב) פת קבר וכו' וקטן וכו'. דמעלת שלם עדיף טפי (ג) אפלו באפן זהו:

שער הצינין

(עג) הג"ז ופשוט: (עד) ושי": (עה) אגרא: (עו) מגן-אברקתם: (עו) ב"ח ולבוש: (עג) מגן-אברקתם: (עט) פרי-מגדים: (פ) אחרונים: (פא) אליה רבה: (פג) עלת-תמיד ופשוט: (פג) כל הפוסקים: (פל) בית-יוסף ותג"א וט"ו ושי"א: (פה) מרדכי, וט"ו בסימן רעג אפי"ך קטן ושי"א, דלא בלבוש: (פו) מגן-אברקתם וט"ו לקמן בסימן רעג: (פז) פרי-מגדים: (פח) אחרונים: (פז) אחרונים: (פז) וכן מסקנת הרבה אחרונים בהשלחן-ערוך, דלא קאליה רבה שמצדו נגלת-צדי, עין שם:

הַלְבוּת בְּצִיעַת הַפֶּת סִימָן קָמוּ קָסָח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק פה]

שְׁקַל הַמְאָרִיף בְּאָמֵן יוֹתֵר מְדִי אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֵה⁶⁰.

67 ולגבי קידוש להוציא את הבקי מדין 'ערבות', כתב לקמן (סי' רעג ס"ק ב) שנחלקו בזה הפוסקים, שלדעת הבית יוסף אם יודעים השומעים לקדש בעצמם אינו יכול להוציאם בקידוש אם אינו יוצא בו בעצמו, ולדעת הפרי חוש יכול להוציאם אף באופן זה. וכן כתב בשם הארצות החיים שיכול להוציא בכל אופן, אלא שלכתחילה מצוה שיקדש בעצמו כיון שהוא בקי וחבירו המוציא אינו יוצא עתה בקידוש, וכתב הביה"ל שם (סי' ד"ה חו"א) שכן נראה להלכה.

ולענין תקיעת שופר, כתב לקמן (סי' תקפה ס"ק ה) שאם תוקע לאחרים אחרי שיצא ידי חובתו, מנהג העולם להקל שהתוקע מברך להוציא את כולם אף שהם יודעים לברך, ואין למחות בידם כיון שכך הוא עיקר הדין. וביאר בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' נג אות ט). שמעיקר הדין אפשר בדיעבד להוציא אחרים אף כשיודעים לברך, ולכן אין למחות באלו הנהגים כן אף לכתחילה, אבל מי שרוצה לקיים את המצוה לכתחילה ולברך בעצמו, דאי תבוא עליו ברכה.

[משנ"ב ס"ק פו]

שְׁהוּא הַבְּעַל-הַבֵּית⁶¹.

61 שמצוה עליו לבצוע, כמבואר לעיל (ס"ק עג) כדי שיבצע בעין יפה.

[משנ"ב ס"ק צ]

מִשְׁמַע דְּאֵין רְאוּי לְעִשׂוֹת כֵּן כְּשֶׁאֵינוֹ אָבֵל, דְּלֹא לְתַרְעֵ מִזְלָה⁶².

[משנ"ב ס"ק צו]

וְעַל-כֵּן בְּרַכָּה זֹו הִיא בְּכָלל שְׁאָר בְּרַכְת הַמְצוֹת, דְּקָמָא לָן אָף עַל פִּי שְׂיִצָּא מוֹצִיא⁶⁸.

68 לענין האם קידוש ביום הוא ברכת המצות או ברכת הנהנין, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' רעג ס"ק ט).

וכן לענין כוס של ברכת המזון, כתב בביה"ל לקמן (סי' קצ ס"ד ד"ה יטעום) שיכול המזון לברך ולתת לאחר לטעום, שכיון שמצוה מן המובחר לברך על הכוס, הרי זה בכלל ברכת המצות שאף על פי שיצא מוציא.

[משנ"ב ס"ק צב]

וְעַיִן לְקַמֵּן סִימָן קָצוֹ סְעִיף דְּבְמִשְׁנָה בְּרוּחָה לְעִנְיֵן בְּרַכְת הַמְזוּזִין⁶³.

63 שם (סי' כד) כתב, שאף שמן התורה יכול אדם להוציא את חבירו בברכת המזון אף שלא אכל כלל, מ"מ מדרבנן אין אדם יכול להוציא את חבירו אלא אם כן מחוייב אף הוא בדבר.

[משנ"ב ס"ק צג]

מִתֵּר לְבְרַךְ עִמָּהֶם כְּשֶׁרוֹצִים לְהַנּוֹת וְאֵין יוֹדְעִים לְבְרַךְ בְּעִצְמָן⁶⁴.

[משנ"ב ס"ק צד]

אֵין לְהַאֲכִיל לְבַהֲמָה וְעוֹף אוֹ לְכוּתֵי מְפֻרְסֵת הַמּוֹצִיא אוֹ מְהַתְּיָקָה שְׁנוֹצְעֵת בְּהַתְּיָקָה הַמּוֹצִיא⁶⁹.

69 ולכתחילה, כתב לקמן (סי' קעא ס"ק יא) שאין להאכיל מאכל אדם לבהמה ועופות כלל.

[משנ"ב ס"ק צה]

וְלִגְדוּלִים, אֶפְלוּ לְבִנְיַבֵּיתוֹ נִמִּי לֹא⁶⁵.

65 והמלמד את חבירו לברך ואומר עמו מילה במילה, וחבירו עונה אחריו, כתב לקמן (סי' תפד ס"ק ח) שאין בזה משום ברכה לבטלה, וביאר בשע"צ שם (ס"ק ו), שאינו דומה למה שכתב כאן שלגדולים אפילו לבני ביתו אין לברך, שכאן מדובר שאומר זאת עבורם בתורת ברכה, וכיון שאינו מחוייב בברכה, הרי זו ברכה לבטלה, מה שאין כן שם שהמלמד אינו אומרה בתורת ברכה אלא בתורת חינוך.

[משנ"ב ס"ק צו]

עַל-כֵּן הֵם בְּכָלל שְׁאָר בְּרַכּוֹת הַהֶהָנִינִין⁶⁶.

66 ואם מקדש על הפת, כתב לקמן (סי' רעג ס"ק יט) שבאופן זה יכול להוציא אחרים גם בברכת המוציא, משום שברכת המוציא זו דומה לברכת בורא פרי הגפן של קידוש היין.

[משנ"ב ס"ק צז]

וְהוּא הַדִּין כְּשֶׁכָּבֵר קִיָּם מְצוֹת אֲכִילת מִצָּה וְכָבֵר קִדֵּשׁ עַל הַיַּיִן⁶⁷.

סימן קסח

עַל אֵיזָה מִין פֶּת מְבָרְכִין

[משנ"ב ס"ק בא]

דְּמַעְלַת שְׁלֹם עֲדִיף טְפִי אֶפְלוּ בְּאֶפְן זָה¹.

1) וכן לגבי דין קדימה בשאר מאכלים, כתב לקמן (סי' ריא ס"ק ד ובשע"צ שם ס"ק ה) שבדברים שברכותיהם שוות, קודמת מעלת שלם אפילו למעלת חביב.

ואם נחסר חלק קטן מאד מן הלחם [נפחות מאחד חלקי ארבעים ושמונה ממנו], כתב הכף החיים (ס"ק ז) שנחלקו אחרונים האם נחשב כשלם, וכן הובא בשערי תשובה (סי' רעד ס"ק א). ולמעשה, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני שבת ח"ד פפ"ה ס"ק כ אות ג) לענין לחם משנה, שאם אין לו לחם אחר שלם לגמרי, יש להקל להחשיבו כשלם לכתחילה. וכן דעת הגרש"ז אויערבך (ששי"ב פניה הע' כד) שמנהג העולם להקל בזה בלחם שנחסר קצת, וראה עוד מה שכתבנו לקמן סי' רעד ס"ק ב.

ולכתחילה, כתב הששי"כ (פי"א ס"ט בהגה"ה) שאין להסיר אף את התוית הדבוקה על גבי הלחם או החלה קודם ברכת המוציא, כדי שתהיה הפת שלימה בשעת הברכה.